

УДК 336.2:339.5

УПРАВЛІННЯ МИТНИМИ ПЛАТЕЖАМИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ

Голинський Ю.О., Яцишин О.В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Упродовж останнього десятиліття в Україні актуалізується застосування різноманітних митних інструментів, за допомогою яких забезпечується захист національних інтересів держави. Основними серед них є митні платежі – одні із важливих важелів регулювання зовнішньоекономічної діяльності та головне джерело наповнення дохідної частини Державного бюджету України. У статті досліджені показники рівня надходження митних платежів до бюджету, а також фактори, що впливають на них. Також розглянуті шляхи покращення управління митними платежами при здійсненні експортно-імпортних операцій.

Ключові слова: митні платежі, мито, акциз, експорт, імпорт.

Постановка проблеми. З часу вступу України до СОТ в наукових дослідженнях особливу увагу приділено митним платежам, їх структурі, реалізації фіскальної функції митних платежів. Це актуалізує питання дослідження управління митними платежами при здійсненні експортно-імпортних операцій у сучасних умовах, адже від якісного адміністрування значною мірою залежить стабільність надходження митних платежів до дохідної частини Державного бюджету України, підтримка стійкості бюджетної системи тощо.

Стратегія розвитку України, поступове зменшення фінансового тиску на зовнішньоекономічну діяльність дозволять вивести систему управління митними платежами на новий рівень управління у сфері державної митної справи. Теоретичне обґрунтування необхідності управління митними платежами має значення не тільки для науки, але й для практики у сфері справляння митних платежів при переміщенні товарів через митний кордон України, удосконалення законодавства у сфері державної митної справи. У формуванні дохідної частини головної ролі відіграє діяльність органів Державної фіскальної служби України, які, відповідно до законодавства, здійснюють контроль за нарахуванням та своєчасною сплатою митних платежів, застосовують примусові заходи та накладання пені у разі порушення строків сплати митних платежів тощо. Цим підкреслюється необхідність та важливість дослідження поняття та правового регулювання адміністрування митних платежів в сучасних умовах в Україні на шляху до євроінтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогоднішній день системі управління митними платежами при здійсненні експортно-імпортних операцій та удосконаленню порядку його здійснення, приділяється значна увага з боку вчених та практичних працівників фіскальних органів України. Українським урядом проводиться масштабна робота у напрямку модифікації законодавства з питань адміністрування митних платежів. Наглядним прикладом цього стало прийняття у 2017 році Стратегії управління державними фінансами на 2017-2021 роки та Концепції реформування Державної фіскальної служби України. Так, система адміністрування митних платежів не втрачає своєї актуальності, особливо в умовах втілення державних

реформ на шляху до євроінтеграції, тому різні аспекти митного адміністрування викликають особливий інтерес у науковців.

Належне місце в дослідженні системи адміністрування митних платежів займають наукові праці провідних вчених як з юридичних, так і з економічних наук, серед них необхідно виділити праці С.О. Баранова, О.В. Годованець, Є.В. Додіна, О.Б. Єгорова, О.Ф. Запорожець, В.П. Мартинюка, В.Б. Марченко, В.М. Мельника, В.П. Науменка, О. Бакаєва, І. Бережнюка, А. Войцещука, О. Гребельника, П. Гончарова, Ю. Іванова, М. Каленського, П.В. Пашка, С.П. Познякова, Т.О. Проценко, Л.О. Савченко, А.О. Селіванова, С.С. Терещенка та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Впродовж останніх років активно проводиться робота щодо розробки нормативно-правових актів, спрямованих на прискорення товаро- та пасажиропотоків, спрощення митних процедур, а також загалом процедур державного контролю та управління митними платежами для обґрунтування шляхів їх удосконалення. Проте, недостатньо уваги приділяється дослідженням можливостей удосконалення управління митними платежами при здійсненні експортно-імпортних операцій.

Мета статті. Метою дослідження є розгляд сучасного стану митних платежів в Україні, процесу їх адміністрування та пошук шляхів удосконалення системи управління митними платежами при здійсненні експортно-імпортних операцій в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Упродовж останнього десятиліття в Україні актуалізується застосування різноманітних митних інструментів, за допомогою яких забезпечується захист національних інтересів держави. Основними серед них є митні платежі – одні із важливих важелів регулювання зовнішньоекономічної діяльності та головне джерело наповнення дохідної частини Державного бюджету України. В Митному Кодексі України [1], надано перелік митних платежів, а саме: мито; акцизний податок із ввезених на митну територію України під-акцизних товарів (продукції); податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів (продукції).

За даними Державної казначейської служби України за січень-березень 2018 року до Дер-

жавного бюджету України було акумульовано 5 930, 647 млн. грн. виключно за рахунок митних платежів, що було сплачено за ввезення товарів на митну територію України, а сума вивізного мита у зведеному бюджеті за даний період складала 179, 716 млн. грн. [2]. Це складає приблизно 40% від загальної суми доходів бюджету, що були сформовані за цей період.

На рівень надходження митних платежів до бюджету визначальний вплив має низка факторів: факторів першого порядку (зовнішніх) та факторів другого порядку (внутрішніх). Зовнішні фактори включають: вартісний об'єм та структуру зовнішньоторговельного обігу, рівень податкових ставок, митні пільги, валютні курси та окреслюють потенційні можливості стосовно обсягів надходження митних платежів до бюджету. Внутрішні фактори відображають рівень організації митного контролю, тобто професійну підготовку працівників митниці, технічну оснащеність тощо.

Таким чином, сучасна наука й практика доводять, що справляння митних платежів залежить від ефективності процесу їх адміністрування.

Важливими складовими системи управління митними платежами є митна експертиза, оцінка митної вартості та контроль за кодуванням товарів з метою забезпечення повноти та правильності надходжень платежів до бюджету, і саме з ними пов'язані найбільш актуальні проблеми недонарахування та несплати митних платежів в повному обсязі [3].

Правильне визначення митної вартості є важливим етапом процесу адміністрування митних платежів. Митна вартість є базою обчислення митних платежів на момент переміщення товарів через митний кордон України. Введення чітких норм і правил визначення митної вартості товарів дозволить організувати ефективну систему контролю за їхнім дотриманням, що, завдяки правильному визначенню бази оподаткування товарів, забезпечить повноту надходжень митних платежів до бюджету. Недооцінювання митної вартості призводить до ухилення від сплати податків суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. На стан надходжень митних платежів до Державного бюджету поряд із заниженням митної вартості товарів також впливає правильність встановлення країни походження товару та ідентифікація коду при переміщенні товарів і інших предметів через митний кордон. Якщо підроблено сертифікат про країну походження товарів або недостовірна класифікація товарів, тоді відбувається заниження розміру ввізного мита і, відповідно, зменшення нарахування податку на додану вартість. Визначення митної вартості в Україні здійснюється відповідно до методології статті VII ГАТТ «Оцінка товару для митних цілей» та Угоди про застосування статті VII ГАТТ [4].

Огляд міжнародної практики свідчить, що одним із механізмів визначення контролю за митною вартістю використовується автоматизована система управління ризиками, застосування інформаційних технологій (наприклад, таких як Багатофункціональна система «Електронна митниця», застосування сукупності програмно-інформаційних комплексів «Система управління ризиками», «Митний пост-аудит»). Використання

цієї системи здійснюється відповідно до: Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (Київська конвенція, 1973 р.); Рамкових стандартів безпеки та полегшення всесвітньої торгівлі Всесвітньої митної організації (2005 р.); Компендіуму з управління ризиками СОТ; Провідної практики у пункту пропуску сприяння торгівлі та перевезенням Довідника ОБСЄ-СЕК ООН; Угоди СОТ про спрощення процедур торгівлі; Митні прототипи ЄС [5].

В окремих випадках важливу роль у процесі нарахування митних платежів відіграють експертні підрозділи «Спеціальна лабораторія з питань Експертизи та досліджень ДФСУ». Експертизу широко застосовують в митній справі і вона забезпечує правильність визначення коду товару за УКТ ЗЕД, сприяючи при цьому правильності нарахування митної вартості, покращенню якості товарів й запобігає постачанню фальсифікованих та неякісних товарів у торговельні підприємства. До об'єктів митної експертизи належать: товари та предмети, які переміщуються через митний кордон, а також їх проби, відібрані для дослідження; об'єкти контрабанди і порушення митних правил; товаросупровідні документи, котрі використовуються під час митного оформлення та митного контролю. А одним із пріоритетних завдань митної експертизи є проведення лабораторних досліджень та прийняття рішень про класифікацію товарів, згідно з УКТ ЗЕД, для забезпечення здійснення митного контролю [6].

Загалом поняття адміністрування митних платежів включає в себе визначення повноважень органів державної влади щодо регулювання процесів роботи в митній сфері, визначення головних завдань у роботі суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та митних органів, процес митного контролю й оформлення товарів на митниці тощо. Основними адміністраторами податків, які справляються при переміщенні товарів через митний кордон, є органи Державної фіскальної служби України [7].

Для виконання перелічених завдань з питань управління митними платежами при здійсненні експортно-імпортних операцій у структурі центрального апарату ДФС України функціонує Департамент адміністрування митних платежів та митно-тарифного регулювання. Слід зазначити, що контроль за сплатою митних платежів до бюджету є й залишиться на довгі роки одним з найважливіших завдань органів Державної фіскальної служби України і пов'язаний із вжиттям заходів щодо своєчасного, достовірного, повного нарахування та сплати митних платежів платниками податків, вжиття заходів щодо їх примусового стягнення, у випадках передбачених законодавством, а також нарахування штрафних санкцій за порушення граничних строків сплати узгоджених податкових зобов'язань та пені після закінчення установлених строків погашення узгодженого податкового зобов'язання на суму податкового боргу. Про це свідчать статистичні дані, вказані у Звіті ДФС України на I півріччя 2018 року. Так, за даними Департаменту адміністрування митних платежів ДФС України, до загального фонду державного бюджету протягом січня-червня 2018 року забезпечено надходження:

- акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) у сумі 14,4 млрд. грн., що становить 123,2% виконання індикативу;

- ПДВ із ввезених на митну територію України товарів у сумі 80,6 млрд. грн., що становить 102,9% виконання індикативу;

- ввізного мита у сумі 90,0 млрд. грн., що становить 102,3% виконання індикативу;

- вивізного мита у сумі 169 млрд. грн., що становить 92,4% виконання індикативу.

При чому, зосереджено увагу керівників митниць ДФС України на неухильному здійсненні комплексу заходів із забезпечення належного контролю за достовірністю декларування, повнотою оподаткування товарів, недопущення безпідставного зниження бази оподаткування, посилення роботи у напрямку контролю митної вартості, класифікації, країни походження товарів.

Сума донарахованих митних платежів за рахунок контролю становить: митної вартості товарів – 27 млрд. грн.; класифікації товарів – 94,3 млрд. грн.; за правильністю визначення країни походження товарів – 26,7 млрд. грн. [8].

З метою підвищення показників надходження митних платежів до бюджету, перш за все, необхідно удосконалити організацію митного контролю за імпортованими операціями: при ввозі товарів на митну територію; при розміщенні товарів на митних ліцензійних складах; при здійсненні митного контролю із застосуванням вантажних митних декларацій. Посилення митного контролю сприятиме значному зменшенню обсягів неврахованого імпорту та скороченню кількості випадків ухилення від сплати митних платежів. Типовими порушеннями щодо імпорту товарів виступають: недостовірне декларування їх кількості і ваги; декларування за кодом іншого товару, на який встановлено нижчу ставку ввізного мита; заниження митної вартості товарів. Оскільки Україна стала на шлях лібералізації митної політики, основним резервом збільшення надходжень митних платежів до бюджету на перспективу стане удосконалення організації митного контролю.

Одним із основних чинників, що негативно впливають на наповнення бюджету засобом адміністрування митних платежів залишається тіньова економіка, масштабність якої стала важливою домінуючою не тільки економічного, але й суспільного життя України. Крім цього, на сьогодні найтипівішими проблемами, котрі залишаються у митній політиці України за результатами опитування імпортерів та експортерів, проведеного проектом ACTION Project за підтримки агентства з міжнародного розвитку США (USAID), є надзвичайно велика і не виправдана кількість формальних процедур, перезавантаженість працівників митних органів, довгі черги та високий рівень корупції в митних органах [9].

Тут варто зазначити, що у "фундаменті" здійснення правильної митної політики лежить сплата митних платежів, котре, в свою чергу, залежить від ефективності їх адміністрування.

Сучасна розгалуженість і відкритість економічної політики України вимагає вдосконалення та застосування нових методів і прийомів регулювання зовнішньоекономічних зв'язків країни

з іншими державами та застосування нових методів управління митними платежами, що зумовлено досить високим рівнем надходжень митних платежів у структурі податкових надходжень Державного бюджету України. Враховуючи складність зазначеної сфери відносин, основні напрями вдосконалення системи повинні бути зосереджені на вивченні й аналізі митних відносин у сучасних умовах, усіх механізмів існування та вдосконалення систем адміністрування митних платежів.

Висновки і пропозиції. Змістом управління митними платежами при здійсненні експортно-імпортованих операцій є реалізація положень податкової системи: забезпечення мобілізації митних платежів і вирішення організаційних питань підвищення ефективності діяльності митних органів.

Пріоритетними напрямками для вирішення проблемних питань управління митними платежами залишається розроблення системи контролю оцінки митної вартості товарів, їх правильної класифікації та визначення країни походження товарів. Виявлені недоліки та суперечності доводять, що одне із основних завдань Державної фіскальної служби України повинне полягати в створенні єдиних та прозорих правил та методологій визначення митної вартості товарів для прозорого прийняття рішень у митній справі та однаковості вимог і ставлення до всіх споживачів. Цього можна досягти, якщо впроваджувати відповідні норми національного законодавства із врахуванням загальноприйнятних міжнародних норм, стандартів та досвіду визначення і контролю митної вартості товарів, що визначені у міжнародних угодах.

Підсумовуючи можна виділити основні шляхи вдосконалення системи адміністрування митних платежів:

- покращення організаційно-правового та інформаційного забезпечення діяльності митних органів;
- посилення контролю митних органів за правильністю класифікації та визначення країни походження товарів;
- збалансована політика протекціонізму;
- спрощення оформлення митних процедур і регулювання діяльності;
- впровадження повного електронного декларування;
- розробка Державної програми розвитку зовнішньоторгівельної діяльності;
- розробка ефективного механізму імплементації норм законодавства ЄС у сфері управління митними платежами;
- упровадження ефективних загальних і галузевих методів протидії корупції;
- застосування спрощеного порядку митного оформлення товарів;
- надання податкових пільг і знижок;
- розробка Державної програми розвитку зовнішньоторгівельної діяльності;
- формування ефективної системи управління персоналом;
- створення системи контролю за введенням в обіг товарів, у т.ч. планується розширити використання реєстраторів розрахункових операцій та підвищити ефективність пост-митного контролю;

– визначення механізмів обміну інформацією між Україною та суміжними країнами про кількість та вартість переміщуваних через митний кордон України товарів;

– запровадження автоматизованих митних процедур, що включатиме в свою чергу аудит процесів, обладнання та програмного забезпечення, інтеграцію інформаційних систем у міжнародну систему транзиту і систему аналізу та управління ризиками;

– вдосконаленням Міністерством фінансів методики прогнозування надходжень митних платежів для підвищення якості індикативних показників.

Отже, реформування митного законодавства та забезпечення комплексного контролю за дотриманням митних правил суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та громадянами, вдосконалення контрольних процедур за нарахуванням і сплатою митних платежів і, взагалі, впровадження спрощених та модернізованих митних процедур на кордоні й всередині держави є необхідними заходами для підвищення рівня надходжень митних податків до державної казни, що, в свою чергу, впливатиме на конкурентоспроможність національної економіки та її стратегічне майбутнє, а відтак і на добробут населення та рівень життя суспільства.

Список літератури:

1. Митний Кодекс України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
2. Звіт про виконання Державного бюджету України за січень-березень 2018 року. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=406765>.
3. Митна справа: підруч. / [А.І. Крисоватий, С.Д. Герчаківський, О.Б. Дем'янюк та ін.]; за ред. А.І. Крисоватого. – Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2015. – 540 с.
4. Угода про застосування статті VII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року // Офіційний вісник України. 2016. № 84. Ст. 2989.
5. Customs Blueprints. URL: <https://ec.europa.eu/taxationcustoms/eu-training/customs-blueprints-pathways-better-customs>.
6. Мостовий А. Порядок справляння митних платежів / А. Мостовий // Митна справа. – 2016. – № 2(68). – С. 22-26.
7. Ривак Н.О. Шляхи підвищення ефективності митної політики України / Н.О. Ривак // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2017. – Вип. 21.3. – С. 224-232.
8. Звіт про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на перше півріччя 2018 року. URL: <http://sfs.gov.ua/data/files/173587.pdf>.
9. Петруня Ю.С. Адміністрування митних платежів: стан і перспективи / Ю.С. Петруня, М.О. Губа // Вісник Академії митної служби України : зб. наук. праць. – 2016. – № 1(47). – С. 32-37.

Голинский Ю.О., Яцишин О.В.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

УПРАВЛЕНИЕ ТАМОЖЕННЫМИ ПЛАТЕЖАМИ ПРИ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ЭКСПОРТНО-ИМПОРТНЫХ ОПЕРАЦИЙ И ПУТИ ЕГО УЛУЧШЕНИЯ

Аннотация

В течение последнего десятилетия в Украине актуализируется применения различных таможенных инструментов, с помощью которых обеспечивается защита национальных интересов государства. Основными среди них являются таможенные платежи – одни из важных рычагов регулирования внешнеэкономической деятельности и главный источник наполнения доходной части Государственного бюджета Украины. В статье исследованы показатели уровня поступления таможенных платежей в бюджет, а также факторы, влияющие на них. Также рассмотрены пути улучшения управления таможенными платежами при осуществлении экспортно-импортных операций.

Ключевые слова: таможенные платежи, пошлины, акциз, экспорт, импорт.

Holynskyy Yu.O., Yatsyshyn O.V.

Ivan Franko National University of Lviv

MANAGEMENT OF CUSTOMS PAYMENTS IN THE IMPLEMENTATION OF EXPORT-IMPORT OPERATIONS AND WAYS TO IMPROVE IT

Summary

During the last decade, the implementation of various customs instruments, which protect the national interests of the state, is being updated in Ukraine. The main ones are customs payments – one of the important levers of regulation of foreign economic activity and the main source of filling the revenue part of the State Budget of Ukraine. The article investigates the indicators of the level of receipt of customs payments to the budget, as well as factors influencing them. Also, ways of improving the management of customs payments in the course of export-import operations are considered.

Keywords: customs payments, duty, excise, export, import.